

Bektemirova Shohista Baxtiyor qizi

*Guliston ixtisoslashtirilgan san'at maktabi “Dirijorlik va Vokal san'ati” kafedrası
“Estrada Xonandaligi” mutaxassislik o'qituvchisining “Estrada ijrochiligida Jazz san'ati”
mavzusida yozgan maqolasi.*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada estrada tushunchasi va uni ijrochilik uslubi haqida ma'lumot berilgan. Shuningdek, estrada ijrochiligining muhim san'ati hisoblangan jaz janri va va uning ijrochilik faoliyati xususida qayd etilgan. Jaz janrida estrada xonandasining ijro faoliyati haqida fikr-mulohazalar bildirilgan*

Kalit so'zlar: *estrada, ijrochilik, jaz, qo'shiqchilik, vokal, improvizatsiya, konsert*

“Harakatlar strategiyasi”ning maqsadi olib borilayotgan islohotlar samaradorligini tubdan oshirishdan, davlat va jamiyatning har tomonlama va jadal rivojlanishini ta'minlash uchun shart-sharoitlar yaratishdan, mamlakatni modernizatsiyalash va hayotning barcha sohalarini erkinlashtirishdan iboratdir.

Estrada tushunchasi - lotincha tomosha ko'rsatish uchun maxsus ko'tarilgan, joy ya'ni sahna ma'nosini bildiradi. XIX asr oxiriga kelib bu tushuncha yakka tartibda, kichik shaklda ijod qilish ma'nosini anglata boshladi. Dramaturg pyesa, rejissor spektakl, aktyor obraz yaratadi. Uchala jarayon bir kishida mujassam bo'lib, u kichik shakldagi tomosha yaratsa, nomer deb ataldi. Tomosha - nomer yaratish san'ati XX asrdan boshlab estrada deb atala boshlandi. Nomer yaratgan va uni san'at darajasida namoyish qilgan shaxs esa estrada aktyori deb ulug'lana boshlandi. XX asr boshlarida ijtimoiy - siyosiy vaziyatlar o'laroq shakllana boshlagan o'zbek estrada qo'shiqchiligini shartli ikki davrga bo'lish mumkin: Birinchisi an'anaviy janrlar – qo'shiq, lapar, yallalar rivojlangan davr. Ikkinchisi esa - folklor janrlari musiqiy estrada talablari asosida usluban qayta ishlanishi boshlangan davrdir.

Mashhur polyak kompozitori K.Shimanovskiy o'zining “Jamiyatda musiqaning tarbiyaviy ahamiyati” nomli maqolasida, musiqaning tabiiy kuchi haqida gapirar ekan, uning ikki qarama-qarshi yo'nalishda - yaratish va buzish uchun ishlatish mumkinligini - “kerakli ishga yo'naltirgan holda, tez oqar daryoning suvlaridan foydalanib, foydali va unumli ishlar uchun, ya'ni tegirmonni aylantirish uchun ishlatgandek, musiqa kuchidan ham unumli foydalanish kerak”, - degan edilar. Meros va zamonaviy ijrochilik an'alariga estradani payvandlash uchun nafaqat uning mazmuni, qolaversa, ijod xususiyatini ham tushunmoq darkor. Meros va hozirgi zamon milliy musiqasi oralig'idagi umumiylik va ijro prinsiplari qanday kechishini hamda yaxlit musiqiy tur sifatida qanday unsurlarga ega bo'lmog'ini anglamoq lozim. Bunday umumiylik an'analari, ya'ni badiiy tizim, badiiy til butunligi va milliy ijod belgilari qanday ko'rinish kasb etishini his qilish, tasavvurdan tashqari tovush injeneri, saundmen,

ovoz operatori, ovoz rejissori, klipmeyker va prodyuserlar uchun ham muhim hisoblanadi. Musiqiy xilma-xillik insonga tez ta'sir qiladigan hissiy tuyg'ularni faol rivojlantirish vositasidir. Ma'lumki, musiqa bilan tanishish orqali, musiqadan bir umr zavq olish mumkin. Umuman olganda, musiqa inson ruhiyatining ajralmas qismidir. Musiqa madaniy hayotimizda keng o'rin egallagan, inson shaxsining kamol topishida muhim o'rin tutadigan san'at turidir.

Musiqada Jaz janri atrofdagi go'zal narsalarni to'g'ri idrok etish va qadrlashga o'rgatadi. Musiqa insonni yuksak did bilan qurollantiradi, uning ruhiy dunyoqarashini shakllantiradi. Bu tizim inson tuyg'ulariga kuchli ta'sir ko'rsatish imkoniyatiga ega bo'lib, o'quvchilarni nafosat va axloqiy tarbiya olamiga olib kirishning muhim vositasi hisoblanadi.

Estrada-jaz vokal asarlari "jaz" ifodasining eng muhim vositalaridan biridir. Dastlab, jazda inson ovozinig ishtiroki biroz g'ayritabiiy hodisa edi, chunki erkin improvizatsiya o'rniga ijodkor faqat namunaviy matnga ega edi. Estrada-jaz vokalining o'ziga xos xususiyatlari bor - bu, birinchi navbatda, qo'shiq kuyining oddiy taqdimoti haqida gap ketganda ham, Jaz ijrochisi unga o'ziga xos ovoz olib kiradi va estrada-jaz vokal improvizatsiyasi (sket) klassik vokalizatsiyadan ko'ra musiqiy asbobja xos bo'lgan frazeologiyaga asoslangan. Jazning o'ziga xos xonandalik xususiyatlari bor, ular jazning umumiy evolyutsiyasiga ko'ra asta-sekin o'zgarib bordi. Jaz ijrosi xonandaning individual musiqiy qobiliyatlari bilan belgilanadi. Bularga estrada jaz vokal ijro etish uslubi, o'ziga xos vokal tembri va tonal xususiyatlari kiradi.

Tarixiy jihatdan Jaz vokal ijrochiligining o'ziga xos xususiyati, asosan, uning blyuz bilan aloqasi bilan belgilanadi. Shuning uchun u glissando, falsetto, sving, burun bo'shliqi tovushlari, pichirlash va boshqa tashqi tovush effektlaridan foydalanishda namoyon bo'ladigan an'anaviy Yevropa texnikasiga nisbatan ekspressivlik vositalarining kengayishi bilan tavsiflanadi. Yurtimizda estrada jaz vokal ijro masalasi bugungi kunda juda muammoli bo'lib qolmoqda. Agar ba'zi xonandalar Jaz intonatsiyasi va iboralarini mohirona o'zlashtirsalar, ma'lum bir uslub doirasida munosib ravishda improvizatsiya qilsalar, mukammal ma'lumotlarga ega bo'lsalar, unda did, ijodkorlik yoki ingliz tilida muammo yuzaga kelishi mumkin. Estrada jaz xonandalari so'zlarga maksimal darajada e'tibor berishlari juda muhimdir. Ba'zida ingliz tilidagi Amerika matnlarini talqin qilish uchun ushbu tilda so'zlashuvchilar bilan bir necha yil davomida muloqot qilish yoki hech bo'lmaganda har bir matn bilan uni erkin tushunadigan va talqin qiladigan tarzda ishlashi kerak, ya'ni semantik mazmunini tartibga solish kerak. Ma'lumki bugungi kunda eng jiddiy muammolardan biri bu estrada-jaz vokal o'qituvchilarining yetishmasligi. Estrada-jaz vokal maktabi hali mukammal darajada shakllanmagan. Shuningdek, ta'lim muassasalarida estrada-jaz vokalini o'qitishda ishning texnik tomoniga katta e'tibor qaratilmoqda. Iboralar demontaj qilinadi, ohang va vibratoga qadar hamma narsa ko'chiriladi - umuman olganda, biz faqat texnika haqida gapiramiz. Ammo o'z uslubingizni rivojlantirish

nafaqat texnika, balki ma'lum bir shaxsiy darajaga erishish, xonandaning individual ijrochi sifatida yangi bosqichga o'tish masalasidir. Estrada-jaz xonandalarini tayyorlashda turli janr va uslubdagi asarlarni o'z ichiga olishi kerak bo'lgan repertuari tanlashga katta ahamiyat berish kerak. Maqolada keltirilgan muammolarni hal qilish mahoratli xonandalarni tayyorlashning kalitidir. Estrada-jaz vokal ijrochiligi birinchi navbatda, mukammal ritm va uyg'unlik tuyg'usini, shuningdek, ovozning harakatchanligini anglatadi. Jaz qo'shig'ida siz asarning shaklini his qilishingiz, ohangdor mavzu haqidagi tushunchangizni taqdim eta olishingiz, uni o'zgartirishingiz kerak. Zamonaviy sahnada ko'pincha estrada va jaz ijrolari bir-biri bilan chambarchas bog'liq, chunki jaz musiqasi elementlari ko'pincha pop musiqasiga kiritiladi. Jaz vokal ijrochisi katta diapazonga ega kuchli ovozga, yaxshi rivojlangan melodik va garmonik eshitish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak. Estrada xonandasining ijro faoliyati (vokal) quyidagi umumiy xarakterli xususiyatlar bilan ajralib turadi:

- Xonanda nafaqat sub'ekt, balki uning faoliyati ob'ekti, ya'ni kompozitor va tinglovchilar o'rtasida vositachi sifatida ham ishlaydi;
- ijro doimiy rivojlanish va takomillashtirishga intiladi;
- ijro jarayonida xonanda sahnaga qiziqish, tomoshabinga bo'lgan muhabbat, sahnadan ijrochilik faoliyati orqali tomoshabinlarga ta'sir o'tkazish istagini namoyon etadi.
- ijro etishning asosiy maqsadi maksimal badiiy va texnik natijaga erishish, mahorat, yuqori badiiylilikni namoyon etishdir;
- ijrochilik musiqiy va badiiy qadriyatlarining vokalga xos ijodiy turlarini, vokal asarini talqin qilish standartlarini yaratish bilan tavsiflanadi;
- ijro xonandalar va sozandalar o'rtasidagi ma'lum shaxslararo va kasbiy munosabatlarni yaratishning o'ziga xos shakli, shuningdek tinglovchilarni idrok etish shakllaridan biridir; ➤ Xonandani ijro paytida qamrab oladigan maxsus holat ijodiy ilhomni shakllantirishga yordam beradi, bu o'ziga xos yuqori kuchlanish va hissiyotlarning kuchayishi fenomenidir

Estrada ijrochiligida jaz san'ati, estrada sahnasida yoki konsertlarda jaz musiqasini ijro etishni anglatadi. Jaz, improvizatsiya, ritmik qo'llanmalar, solistlar va instrumentalistlar orasidagi interaktivlik va energiya bilan ajralib turuvchi musiqiy turi hisoblanadi. Estrada jaz ijrochilari, konsertlarda yoki estrada dasturlarida jaz standartlarini ijro etishadi. Ular qo'llanma va jamoa musiqasi qo'llanmalarini ishlab chiqish, jaz repertuarini o'rganish va uni o'ziga xos usullarda ijro etishni o'rganishadi. Jaz san'ati estrada ijrochilari uchun tez-tez ma'lumotlar, jamoa musiqasi va qo'llanmalar, jamoa improvizatsiyalari va solistning o'zining usullariga ega bo'lishni talab qiladi. Ular, konsertlarda energiya, tuyg'ular va jaz musiqasining o'ziga xos atmosferasini yaratishda muvaffaqiyatli bo'lishadi.

Xulosa qilib aytganda, estrada jaz san'ati ijrochilari, jaz musiqasini sevimli qilish, qo'llanmalarini to'g'ri va energik tarzda ijro etish orqali konsertlar va estrada

dasturlarida o'zining o'ziga xos joy egallashadi. Jaz musiqasi ustida ishlash va uni to'g'ri ifodalashga tayyor bo'lgan estrada ijrochilari, konsertlar va estrada dasturlarining muvaffaqiyatli bo'lishiga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Avdeeva L. From the history of Uzbek national dance // Gafur Gulom Publishing House of Literature and Art. - Tashkent, 2014. - B
2. “Jazz Origins in New Orleans – New Orleans Jazz National Historical Park”. National Park Service.
3. Backing vocals (English backing vocal - lit. singing in the background), or vocals - a song performance that accompanies the main vocal part.
4. Mokhonko A. In Jaz standards // Left Bank. - 2003. - March 27.
5. Romanova L.V. School of pop vocal / Vocal art → Pop and Jaz vocals [Text]. Tutorial. St. Petersburg: "Lan", 2007. - 40 p.
6. Vintage (Eng. Vintage) Currently, the style is one of the most popular. The use of vintage style suggests scope for imagination.
7. Seth Riggs Sing Like a Star [Text]. Part 2 (of 2) / Vocal art → Pop and Jaz vocals. SPb.: "Peter". 2007. – 120 p.